

CÎTEVA DOCUMENTE PRIVIND MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ ȘI COMUNISTĂ LA ANINA ÎN ANII CRIZEI ECONOMICE

În timpul pregătirii volumului de documente „*Pagini de istorie revoluționară caraș-severineană*”¹, colectivul de redactare a avut în vedere ca cel puțin toate documentele deținute de Filiala Arhivelor Statului din Caransebeș referitoare la tema tratată să fie depistate, transcrise și eventual cuprinse în volum.

Unele cercetări făcute în anul 1983 au scos la iveală două dosare destul de importante, cuprinzând informații privind mișcarea muncitorească și comunistă de la Anina din anii 1929 și respectiv 1932—1933.

Un prim grupaj de documente, mai bine zis un fragment de dosar, se referă la mișcarea grevistă și revendicativă de la Anina din anul 1929, când între reprezentanții muncitorilor mineri și Societatea U.D.R. se purtau tratative pentru încheierea unui nou contract colectiv de muncă. Muncitorii mineri acordau o atenție deosebită tratativelor dintre reprezentanții lor și ai patronilor, deoarece încă din anul 1928 Societatea U.D.R. a încercat să înlocuiască contractul colectiv de muncă cu un regulament de muncă și asupra muncitorilor mineri, însă conferința regională a minerilor de la U.D.R. s-au opus acestei intenții¹. La 1 mai 1929 expira vechiul contract colectiv de muncă al minerilor din Anina, Doman, Secul, Ocna-de-Fier ș.a. care fusese în câteva rînduri ignorat de Societatea U.D.R. Aceasta în mod unilateral a trecut la concedieri și reduceri masive de salarii.

Muncitorii știau că Societatea U.D.R. va recurge la noi manevre, că va încerca să ofere cît mai puțin și să pretindă din ce în ce mai mult de la muncitori. Spiritul de solidaritate muncitorească al muncitorilor mineri a ieșit încă odată în evidență cu ocazia zilei de la 1 mai 1929, când — în condițiile interzicerii oricărei întruniri și măririi efectivelor de jandarmi și armată, la Anina s-au adunat în pădurea de lângă localitate circa 6—7 000 oameni. Deputatul socialist Eftimie Gherman, care era și secretarul Uniunii minerilor a intervenit la autorități și li s-a permis muncitorilor să se întoarcă în oraș în coloane compacte, demonstrînd cu fanfara sindicatului².

Autoritățile au urmărit cu mare atenție desfășurarea tratativelor pentru încheierea noului contract colectiv de muncă. Alertate de fermitatea

¹ Ludovic Bathory, *Greve și revendicări ale muncitorilor de la Societatea „Uzinelor de Fier și Domeniile Reșița” în anul 1929*, în *Banatica IV*, 1979, p. 388.

² *Ibidem*, p. 395.

apărării propriilor drepturi acestea au cerut informații sigure asupra numărului de muncitori sindicalizați și eventual numărul comuniștilor din Anina. În perioada crizei numai la Anina acționau trei sindicate ale muncitorilor metalurgiști, mineri și constructori³, cu peste 2 500 membri.

Dintr-un raport al Parchetului Tribunalului Caraș înaintat la 5 iulie 1929 ministrului de justiție reiese că la Anina erau mai mulți simpatizanți comuniști, care însă nu aveau un sindicat propriu, ci erau „*absorbiți în masa celorlalți lucrători*”⁴.

În zilelele de 13—14 mai 1929 s-au purtat tratative pentru reînnoirea contractului colectiv de muncă, în condițiile în care scumpetea atinsese cote necunoscute pînă atunci. Principalele pretenții ale muncitorilor mineri au fost: mărirea salariilor cu 30% la toți muncitorii, acestea urmînd să fie revizuite din trei în trei luni în funcție de prețurile de pe piață; acordarea concediilor conform legii, iar în cazul cînd muncitorului nu i se acordă concediul, patronul să plătească o despăgubire egală cu dublul sumei ce s-ar cuveni pe timpul concediului; aprovizionarea cu alimente ș.a.

Dintr-un raport al Centrului de siguranță Anina întocmit la 27 iunie 1929 care relatează modul de desfășurare a tratativelor, rezultă că Societatea U.D.R. a admis doar cîteva dintre pretențiile muncitorilor⁵. A fost nevoie de intervenția comisiei de arbitraj de pe lîngă Tribunalul Caraș care a hotărît ca muncitorilor să li se mărească salariile cu 3% și tuturor categoriilor de muncitori să li se acorde concediu conform legii⁶. S-a respins însă cererea ca salariile să fie revizuite periodic. Tribunalul Caraș a stipulat și necesitatea ca Societatea U.D.R. „*să se străduiască fără a fi obligată*” de a aproviziona muncitorii cu alimente prin magazinele proprii⁷.

Din același raport al Centrului de siguranță Anina se desprinde și faptul că greva proiectată pentru 24 iunie 1929 a fost amînată de conducerea oportunistă a sindicatelor din Anina de teama concedierilor⁸, iar într-o telegramă din 24 iunie 1929 se adaugă la acest motiv și teama că Societatea U.D.R. îi va obliga pe greviști să elibereze locuințele închiriate de la aceasta⁹.

Pentru a cunoaște starea de spirit a muncitorilor forestieri din Anina prezintă importanță raportul Centrului de siguranță Anina din 28 mai 1929 înaintat Parchetului Tribunalului Caraș, referitor la greva declanșată la 27 mai de cei 333 muncitori de la fabrica de cherestea Anina, căroră în ziua următoare li s-au adăugat și cei 400 muncitori de pădure ai Societății U.D.R. din zona Anina¹⁰. Declanșarea grevei trebuie căutată în nemulțumirile cauzate de reducerea salariilor acestora cu 10—30% la începutul anului 1929, în refuzul categoric al Societății U.D.R. de a trata cu muncitorii și a le satisface doleanțele. La 29 mai 1929 postul de jandarmi Anina informa autoritățile superioare că „*în cazul că greva*

³ Arh. St. Caransebeș, fond Parchetul Tribunalului Caraș, dos. 28/1929, fila 29.

⁴ *Idem*, fila 20.

⁵ *Idem*, fila 5.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Ludovic Bathory, *op. cit.* p. 396.

⁸ Arh. St. Caransebeș, Parchetul Tribunalului Caraș, dos. 28/1929, f. 5.

⁹ *Idem*, fila 12.

¹⁰ *Idem*, fila 16.

*muncitorilor silvici va mai dura 6—8 zile se va declara grevă și de muncitorii mineri din Anina, probabil și de cei din Doman-Secul*¹¹. Greva acestora a durat pînă la 3 iunie 1929, o parte din pretențiile muncitorilor fiind satisfăcute. Muncitorilor de la fabrica de cherestea li s-au majorat salariile cu 20 lei pe zi¹².

În tot cursul anului 1929 au persistat agitațiile în rîndul muncitorilor din uzinele și exploataările Societății U.D.R., aceasta recurgînd la diverse manevre pentru a lovi în interesele muncitorilor. Cu toate că Societatea U.D.R. își luase angajamentul în fața Comisiei de arbitraj de pe lîngă Tribunalul Caraș că va respecta prevederile contractului colectiv de muncă și Legea minelor, postul de jandarmi Anina constata la 24 septembrie 1929 că aceasta recurge la concedierea anumitor muncitori, pe care apoi îi reprimește la lucru, anulîndu-li-se însă dreptul la concediul cu plată care li se cuvenea¹³. Agitații mari se înregistrau și în rîndul muncitorilor care se înscriseră să plece în Franța pentru a lucra la minele din acea țară¹⁴.

Un alt grupaj de documente în cea mai mare parte inedite se referă la descoperirea strînselor legături ale comuniștilor din Anina cu cei din Timișoara, legături stabilite încă din toamna anului 1928 cînd organizația Blocului Muncitoresc-Țărănesc a ținut o întrunire electorală la Anina, la care a participat și comunistul Coloman Mûler din Timișoara împreună cu alți simpatizanți comuniști¹⁵.

La începutul lunii februarie 1933, cînd întreaga țară urmărea marile acțiuni antiguvernamentale și revendicative ale muncitorilor ceferiști și petroliști a fost descoperită prin intermediul unui trădător întreaga organizație comunistă din Anina, fiind arestați 19 muncitori în vederea cercetării lor.

Din documentele întocmite de organele de siguranță, din declarațiile celor anchetați rezultă următoarele:

1. În lunile septembrie—octombrie 1932 au fost trimiși din Timișoara comuniștii Fodor Ștefan și Megyeri Ștefan pentru a canaliza pe făgașul luptei revoluționare muncitorimea din Anina, nemulțumită din cauza reducerilor de salariu și a schimburilor de lucru, atît în Anina cît și în celelalte centre industriale din raza Societății U.D.R. Aceștia au fost arestați la începutul lunii octombrie 1932; intrînd în greva foamei și setei nu au făcut nici o mărturisire¹⁶. Din declarația lui Zahalka Alfred reiese că cei doi intenționau să constituie o organizație a Blocului muncitoresc-țărănesc la Anina¹⁷.

2. La 3 octombrie 1932 a sosit la Anina o curieră comunistă din Timișoara care adusese 500 de manifeste, dar aflînd de arestarea celor doi comuniști a ars manifestele în cîrciuma lui Zahalka Alfred¹⁸. Prin intermediul unui alt comunist din Timișoara la Anina au ajuns și au fost citite publicații și cărți comuniste, cît și o circulară privind pregătirea,

¹¹ *Idem*, fila 17.

¹² *Idem*, fila 14.

¹³ *Idem*, fila 2.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Idem*, fond Parchetul Tribunalului Caraș, dos. 25/1933, f. 24.

¹⁶ *Idem*, fila 12.

¹⁷ *Idem*, fila 24.

¹⁸ *Ibidem*.

organizarea și conducerea luptelor muncitorilor și funcționarilor șomeri, întocmită și difuzată la 9 noiembrie 1932 de Congresul general al sindicatelor unitare¹⁹.

3. Pentru a putea ține legătura cu alte organizații comuniste din țară, nucleul comunist din Anina a primit cerneală simpatcă și un cifru, utilizate mai apoi de autorități drept corpuri delictive în susținerea vinovăției celor arestați și aderenței acestora la o organizație comunistă²⁰.

4. În luna ianuarie 1933 s-au refăcut legăturile cu organizația comunistă din Timișoara „cînd la Anina se înregistrează mari nemulțumiri în ceea ce privește contractul colectiv de muncă”²¹. Aici au sosit trei comuniști care au ținut conferințe, în casele unor comuniști localnici și într-o casă părăsită din pădure, au luat măsuri organizatorice și au stabilit un plan de acțiune pentru îmbunătățirea situației materiale a clasei muncitoare din Anina. În scurtul timp avut la dispoziție pînă la arestarea întregului nucleu comunist din Anina s-a reușit să se constituie un comitet din bărbați de încredere, reprezentînd fiecare puț de mină și chiar muncitori de la fabrica de cherestea și tăietori de lemne, cu sarcina ca fiecare să „cîștige mai mulți aderenți în mișcarea comunistă”²², s-a hotărît ca membrii nucleului comunist să participe la adunările și întrunirile organizate de sindicatul social-democrat cu scopul de a „cere de lucru de la Societatea U.D.R. (și) leafă mai mare”²³, de a urgenta hotărîrea Curții de Casație din București în privința contractului colectiv de muncă²⁴. În ședințele clandestine care au avut loc în primele zile ale lunii februarie nucleul comunist din Anina a fost informat despre modul cum s-au desfășurat acțiunile greviste și revendicative de la Iași, Buhuși, Ploiești și București, din perioada 28 ianuarie—2 februarie 1933²⁵ conduse de comuniști, cerîndu-le acestora ca să influențeze muncitorimea pentru a face demonstrație și grevă, dacă hotărîrea Curții de casație nu va satisface doleanțele îndreptățite ale muncitorilor. Revelatoare în acest sens este declarația unuia dintre cei arestați privind intenția de organizare și acțiune comună a tuturor muncitorilor; „toți muncitorii atît de la mină cît și de la pădure și alte exploatare să fim prevăzuți în acel contract, să cerem drepturile avute în trecut ca: bonificație de lemne pentru familie etc. și în cazul că nu ni se vor da să facem propagandă pentru intrarea în grevă; în timpul grevei oratorii să fie înconjurați și să nu lăsăm să-i aresteze”²⁶.

Arestarea acestora și cercetările care au avut loc în lunile februarie-martie 1933 au determinat instanțele judiciare militare și civile să tragă concluzia că aceștia „au făcut parte dintr-o asociație clandestină și subversivă cu porniri contrarii ordinii sociale actuale și că din felul cum au organizat nuclee comuniste rezultă că au avut legături cu organizațiile

¹⁹ *Idem*, fila 25.

²⁰ *Idem*, fila 12.

²¹ *Ibidem*.

²² *Idem*, fila 27.

²³ *Idem*, fila 26.

²⁴ *Idem*, fila 29.

²⁵ *Idem*, fila 32.

²⁶ *Idem*, fila 30.

conducătoare din țară și străinătate, ale căror instrucțiuni le-au urmat și răspândit²⁷.

Pe trei din cei 19 muncitori din Anina, arestați pentru aderare la o „asociație clandestină” comunistă Consiliul de război al Diviziei I Infanterie Timișoara i-a condamnat la 9 iunie 1933 la câte un an închisoare, aceștia ispășindu-și pedeapsa la Penitenciarul Văcărești, ceilalți fiind eliberați după cercetări. Abia la 10 ianuarie 1934 Tribunalul Caraș aprobă punerea în libertate provizorie a celor trei comuniști din Anina, instanțele de judecată constatând că decizia de condamnare dată de Consiliul de Război din Timișoara nu trebuia aplicată acestora, datorită faptului că acțiunile lor s-au petrecut în afara zonei de exercitare a stării de asediu, iar în conformitate cu legea Mîrzescu, acțiunile politice ale acestora trebuind judecate de Tribunalul Caraș.

Acțiunile politice și revendicative ale muncitorilor din Anina desfășurate între anii 1929—1933 s-au înscris în șirul de acțiuni desfășurate în întreaga țară la îndemnul și sub conducerea Partidului Comunist Român, a elementelor înaintate din rîndul Partidului Social-Democrat, dovedind maturitatea conștiinței lor revoluționare, aderența la ideile înaintate ale epocii, spiritul de solidaritate și luptă comună cu muncitorii din întreaga țară împotriva exploatării.

CONSTANTIN BRĂTESCU

**QUELQUES DOCUMENTS CONCERNANT LE MOUVEMENT OUVRIER
ET COMMUNISTE AUX MINES D'ANINA PENDANT LA CRISE
ÉCONOMIQUE**

(Résumé)

La présente étude met en évidence l'ampleur des actions de revendication des mineurs d'Anina, enregistrées pendant la crise économique, actions déclenchées afin de déterminer une amélioration des conditions de vie de cette catégorie de travailleurs. L'étude présente, en même temps, le mouvement gréviste de 1929 dont les éléments actifs ont été les ouvriers forestiers d'Anina.

On met en valeur aussi les relations bien stables établies entre les communistes de Timișoara et ceux d'Anina, qui ont essayé d'organiser de nouveaux noyaux communistes et de développer des actions de propagande communiste pendant les années 1932—1933.

²⁷ *Idem*, fila 42.